

© Michal Ureš

prof. PhDr. Jiří Musil, CSc.

© Michal Ureš

JUDr. Michal Illner

Myslím, že to s námi jde do kopce

Ze zde přítomných jsem pravděpodobně nejstarším pamětníkem všech tří akademických sociologických ústavů – takovým, který je prožil na „vlastní kůži.“ Letos na podzim uplynulo čtyřicet let od okamžiku, kdy mne v roce 1965 přijal do aspirantury tehdy nedávno založený Sociologický ústav ČSAV. Před přijímací komisí jsem předstoupil ve střehu. Jako nestraník plný výhrad k vládnoucímu režimu jsem měl pocit, že se odvažuji vstoupit do jámy lvové, a byl jsem připraven kdykoliv couvnout. Byla však šedesátá léta, atmosféra byla při pohovoru uvolněná, o adepta projevujícího zájem o metody výzkumu a jeho aplikaci a zdůrazňujícího pracovní zkušenosti z průmyslového prostředí ústav stál. A tak jsem se stal členem oddělení metod a technik sociologického výzkumu vedeného Václavem Lamserem a mými kolegy se stali Alena Vodáková, Jan Řehák a Táňa Kratěnová, později se připojili další. Zpětně vzato, nelituji a na toto lidské prostředí a jeho atmosféru vzpomínám rád.

V tehdejší ústavu představovalo díky metodologickému zaměření skupiny a osobnosti Václava Lamsera zcela přijatelnou oázu. Ve skutečnou jámu lvovou se ústav resp. organizační kreace, v kterou byl v roce 1970 proměněn, změnil až později.

Čtyřicet let, které jsem strávil pod vlajkou akademické sociologie, mimochodem – s výjimkou několika prvních měsíců – po celou tuto dlouhou dobu v areálu Jilská-Husova na pražském Starém Městě, kde jsem postupně pobýval téměř v každé jeho části, se rozpadá do několika velmi odlišných období, která kopírovala vývoj za zmi ústavu. O prvním z nich, spadajícím do let 1965–1969, už byla řeč. Byla to doba objevování sociologie a okouzlení možností zkoumat empiricky společnost, o níž se dosud vyslovovaly jen apriorní oficiální soudy. Byla to také doba naivních představ o reformním poslání sociologie – o tom, že tento obor může svými poznatky přispět k nápravě zbloudilé socialistické společnosti.

Následující, do konce roku 1989 celých dvacet let trvající období, éra Ústavu pro filozofii a sociologii ČSAV a jeho sociologické sekce, byla z mého hlediska časem trvalého pocitu ohrožení, vědomí stropu a obdobím snahy vytvářet si vlastní tematický prostor, kam se už za vámi nedostanou. Měla ale i své světlé stránky, k nimž patřilo zejména družné a intelektuálně zajímavé prostředí jedné z tehdejších neformálních sítí nerezimových sociologů, která pod patronací pražského a později pardubického Domu techniky Československé vědecko-technické společnosti prováděla různé aplikační výzkumy a psala expertízy pro podniky a v mém případě územní orgány. Ostatně nešlo o období co do politického a ideologického sevření homogenní. V 80. letech již bylo možné pod kamufláží pojmů z oblasti řízení, plánování a systémových oborů podniknout i vyjádřit leccos dosud nepřipustného.

Třetí období mého života se sociologií se začalo před šestnácti lety a většinou z vás je zbytečné tuto dobu charakterizovat, byli, resp. jste sami jejími svědky. Vidím ji jako čas obnovy oboru – intelektuální, tematické, lidské i institucionální, otevření se do světa. Je to také čas vzrůstající různorodosti a fragmentace naší sociologie a soutěže přecházející bohužel někdy až v řevnivost. Normalizační výtvar – Ústav pro filozofii a sociologii ČSAV – bere za své a v Akademii se obnovuje samostatný Sociologický ústav, který se letos (*tj. v roce 2005 – pozn. red.*) dočkal patnácti let své existence. Překonal už svou generační krizi, je dnes plný mladých lidí pracujících na zajímavých tématech, orientujících se ve světě, dokončujících nebo už držících nové doktoráty a nepochybně schopných časem převzít vedení výzkumných týmů.

Bývá zvykem starců žehrat šepavými hlasy na upadající svět, který přece býval o tolik lepší za jejich mládí a teď už jde jen s kopce. Nepřipojím se k tomuto ponurému chóru. Třetí období mého působení na sociologickém pracovišti Akademie je jednoznačně tím nejsvětlejším a jsem rád, že jsem se jej dočkal. Myslím, že s českou sociologií a s naším ústavem to jde v posledních letech *do kopce*.

Michal Illner